

Vad alma

www.azevfaja.hu

A vadgyümölcsök közül a vadalma az egyik legmostohább sorsú fafajunk. Jóformán erdőszélekre, beerdősülő árkokba szorult vissza, pedig a madaraknak és emlősöknek is fontos tápláléka. Őshonos fajoként ráadásul számtalan károsítója is van.

Az alma, ezen belül a vadalma a maga nemében igen gazdag ízeltlábú kapcsolatrendszerrel rendelkezik. A termesztett almán előforduló összes károsító megjelenhet a vadalmafákon is.

Károsítók szempontjából a különbség a termesztett és a vadalmák között inkább a fajok gyakoriságában keresendő. A termesztett almánál a termesztés intenzitása és ebből adódóan az alkalmazott technológiák miatt a természetes egyedszám-szabályozó mechanizmusok nem igazán tudnak érvényesülni, így viszonylag gyakori egy-egy károsító jelentős mértékű felszaporodása az ültetvényekben.

Ezzel ellentétben a vadalmán a természetes védekezési mechanizmusok kialakulása gyakori. Ennek és sporadikus előfordulásának köszönhetően sem járványok, sem tömegszaporodások fellépése nem jellemző rá.

Levéltörítő alma-levéltörő kárképe

A vadalma károsítói

Dr. Tuba Katalin –

egyetemi adjunktus, SoE EMK, Erdőművelési és Erdővédelmi Intézet

Az almákat károsító fajok között szép számmal található honos és idegenhonos, poli-, oligo-, valamint monofág faj is. Azt azonban meg kell jegyezni, hogy napjainkban a vadalmát leginkább a vadak által okozott károsítás és a hibridizáció, valamint egyes nem szerencsés fagazdálkodási beavatkozások veszélyeztetik.

Rövid összefoglalóm terjedelmi korlátai miatt inkább csak felsorolásszerűen tudom tárgyalni az almákon gyakrabban megfigyelhető fajokat. Akinek egy-egy károsítóra vonatkozóan több

hatnak. A szűk által megtámadott fák legyengülnek, senyvednek, a fejlődésben visszamaradnak, szélsőséges esetben el is pusztulhatnak.

Az almafaszatkár (*Synanthedon myopaeformis*) hernyója a kéreg alatt készíti el járatát. A kambiumot károsítja, de a fatestet megkíméli. Rágásával egyidejűleg utat nyit számos kórokozónak. Jelentős felszaporodása esetén a fák tápanyagellátásának akadózását, ennek következtében ágelhalásokat idézhet elő.

A lepkék közül fás részekben táplálkozó további fajok a nagy (*Cossus cos-*

Almalevél-sátorosmoly aknája

információra (tápnövények, életmód, szaporodás) lenne szüksége, ezek alapján már utána tud nézni a fajoknak a bőséges kertészeti szakirodalomban.

Talajlakó károsítók

A talajlakók közül elsősorban a májusi (*Melolontha melolontha*), az erdei (*M. hippocastani*) és a kalló cserebogár (*Polyphylla fullo*) pajorjai fogyasztják szívesen a hajszálgököreit, illetve hámozgatják a vastagabb gyökereket. Fiatal fák esetén (6–8 éves) akár a fa pusztulását is előidézhetik.

A kéregben, a fában előforduló rovarok

A szűbogarok közül elsősorban a kis gyümölcsfaszú (*Scolytus rugulosus*), a nagy gyümölcsfaszú (*S. mali*) és a púposzú (*Xyleborus dispar*) megjelenésére számíthatunk vadalmafákon. Fajtól függően mind érési rágásukkal, mind költési rágásukkal gondot okoz-

sus) és a kis farontó (*Zeuzera pyrina*). Hernyóik a fák törzsében, a kis farontóé a vastagabb ágakban is megfelelő élőhelyet talál. A károsított részek könnyen törnek. A nagy farontó inkább a legyengült fákat, míg a kis farontó az egészséges fákat is megtámadja.

A hajtásokon előforduló rovarfajok

A fás részekben több pajzstetűfaj (*Diaspidiotus perniciosus*, *Parthenolecanium corni*, *Lepidosaphes ulmi*) lárvája és kifejlett egyede is károsít. A hajtásokat és a fás részek kergét szívogatják. Jelentősebb felszaporodásuk során a fa csúcsi részének elhalását is előidézhetik.

A vértetű (*Eriosoma lanigerum*) Magyarországon 1885-ben észlelték először. A vad- és termesztett almafákat egyaránt károsítja. Előszeretettel telepszik meg sebzéseken. A fiatalabb hajtásokon, a sebhelyek szélén fehér, vattaszerű bevonatot képez. Szívása nyomán a hajtás-

kon, az ágakon sima falú duzzanatok képződnek. A duzzanat oka, hogy a vértetű nyála az osztódó szövetekben óriássejtek keletkezését indukálja. Ezek a helyeken a héj könnyen felreped, és idővel elrákosodó sebek alakulnak ki. Ezzel egyidejűleg más kártevők, gombák és baktériumok számára is fertőzési kaput nyit. A súlyosan károsodott ágrészek torzulnak, esetenként elhalnak. Hasonló típusú károsítás alakulhat ki a fiatal fák gyökerén is. Természetes ellenségét, a vértetű-fürkészt (*Aphelinus mali*) Jenesszky Árpád 1926 nyarán kezdte belepíteni Magyarországra.

A leveleken előforduló rovarfajok

A vadalmafákon a közönséges levélpirosító alma-levéltetű (*Dysaphis devec-ta*) és a szürke alma-levéltetű (*Dysaphis plantaginea*) lehet gyakrabban megfigyelni, de e fajok populációinak egyedszámát a fátyolkák, a katicabogarak és a zengőlegyek hatékonyan csökkentik. A közönséges levélpirosító alma-levéltetű jelentős nyári levélhullást, míg a szürke alma-levéltetű hajtásrövidülést és apró, deformált termékek kialakulását idézheti elő.

A levelek fonákján, a levelek, illetve a virágok alapjánál a nimfák által kiválasztott, hullámos viaszszálakról ismerhető fel az amerikai lepkebabóca (*Metcalfa pruinosa*), amely szintén jövevényfaj. Az esetek többségében vagy maguk az imágók, vagy a nimfák is megtalálhatók a károsítás helyén. A táplálkozási szívásnyom nemcsak kaput nyit más fertőzéseknek, de megfelelő élőhelyet is biztosít a korompenésznek, és ezzel egyidejűleg a fotoszintetikus teljesítményt is csökkenti.

A leveleken számos levélaknázómoly megfigyelhető, így a lombosfa-fe-

hérmoly (*Leucoptera malifoliella*), az almalevél-sátorosmoly (*Phyllonorycter corylifoliella*), az almalevélmoly (*Phyllonorycter blancardella*), a geraszimov almalevélmoly (*Phyllonorycter gerasimowi*) és az almalevél-törpemoly (*Stigmella malella*).

Az almalevél-törpemoly kígyóaknát készít a levél színén, míg a másik négy faj feltaknában rág. A lombosfa-fehérmoly és az almalevél-sátorosmoly aknáját a levél színén, míg az almalevél-moly és a geraszimov almalevélmoly a levél fonákján aknáz.

A felsorolt fajok éves nemzedékszám 2–4 között változik. Erdőben, erdőszéleken a fürkészdarázsak az aknázók hernyóit jelentősen megtizedelik, így jelentősebb felszaporodásukra ezeken az élőhelyeken nem kell számítanunk.

A virágon, a termésen előforduló rovarfajok

Erdőszéleken a virágbimbókban nagyon gyakran okoz jelentős kárt az ormányosbogarok közé tartozó bimbólikasztó bogár (*Anthonomus pomorum*). Az avarban telelő bogarak éppen a fák fakadása idején jönnek elő. A nőstények a tojásaikat a bimbókezdeményekbe helyezik, itt fejlődnek ki a lárvák, majd a bogarak.

A bundásbogár (*Epicometis hirta*) a porzót, a termőt és a szirmokat rágja.

Erdőszéleken szintén nagyon gyakori faj, így gyakran károsítja a vadalmát.

Kora tavasszal az almafákon számos sodrómoly (dudva-, ligeti, kerti sodrómoly és az almailonca) lárvája odvasítja a rügyeket, majd összeszedorják a leveleket. Hűvös tavaszokon, mivel a hernyók fejlődése elhúzódik, és

Pajzstetvek által okozott lázfoltok

nyáron a hernyók a terméseket hámozgatják, jellegzetes, nagy kiterjedésű, szabálytalan foltokat hagyva maguk után.

A terméseken a legmeghatározóbb károsító mind a természet, mind a vadalmákon az almamoly (*Cydia pomonella*). A hernyók járatai a magházig hatolnak, a magokat is elfogyaszthatják. A hernyók a gyümölcsök érintkezési felületén egyik gyümölcsből a másikba rágatják át magukat. Kétnemzedékes faj. Utóbbi fajnak köszönhetően ép vadalmát alig lehet találni manapság a fákon.

A pajzstetvek (*D. perniciosus*, *L. ulmi*) a terméseket károsítva jellegzetes „lázfoltot” okoznak. A terméseken károsít még a poloskaszagú almadarázs (*Hoplocampa testudinea*), melynek fiatal lárvája a terméseken aknáz, az idősebb a magokat és a gyümölcshúst eszi. Az almamagmoly és a galagonya-bogyómoly ugyancsak a terméseket fogyasztja. Elsősorban az erdőszéli fákat lepik meg.

Emlősök

Az emlősök közül a mezei pocok (*Microtus arvalis*) és a kőszapocok (*Arvicola terrestris*) különösen a fiatal fáknál okozhatnak komoly gondokat, hiszen a vadalma elsősorban erdőszélen fordul elő, ami a pockok számára is kedvelt élőhely. A mezei pocok a fák kérgét hámozgatja, a kőszapocok a hajtás- és oldalgyökereket fogyasztja.

A mezei nyúl (*Lepus europaeus*) és az üregi nyúl (*Oryctolagus cuniculus*) főleg a havas teleken jelentenek gondot a rügyek és a kéreg lerágása miatt. A mezei nyúl az almát különösen kedveli. Az őz (*Capreolus capreolus*) és a szarvas (*Cervus elaphus*) a fák rügyeinek lerágásával és agancsváltáskor dörzsöléssel okozhatnak kárt a vadalmafákban. 🌿

Bimbólikasztó bogár kárképe

Szavazzon a 2018-as Év fájára!

Az **Országos Erdészeti Egyesület** és az **Év Fája Kuratórium** az Erdők hete rendezvénysorozathoz kapcsolódva 2013 óta folyamatosan, így idén már ötödik alkalommal teszi lehetővé, hogy az Egyesület ágazati hírportálján (www.oee.hu) és az **Év Fája tematikus weblapon** (www.azevfaja.hu) keresztül szavazzanak erdész tagtársaink, erdész kollégáink és a szakmán kívüli érdeklődők a jövő évi „Év fájára”, amivel a 2018. esztendő fafáját választják meg a szavazásban részt vevők.

A hazai fafajokra figyelmet felhívó mozgalom kuratóriumának döntése alapján **2017. október 31-ig** az alább részletezett fafajokból lehet választani. A szavazásra az egyesületi weboldalunkon felugró ablakon keresztül az Év fája honlapon nyílik lehetőség, vagy közvetlenül az Év fája honlapot megnyitva is elérhető a szavazási felület, minden egyéni felhasználó számára egyszeri alkalommal. Ugyanezen a felületen tekinthető meg a szavazás naprakész állása is.

Jó voksolást kívánunk!

Virágos kőris

(*Fraxinus ornus*)

Ökológiai szempontból egyre nagyobb figyelmet kap (például a feketefenyő tömeges pusztulása miatt), emellett kertészeti szerepe is jelentős. Sajnálatosan a gyomfaszemléletünk továbbra is él, így nem becsüljük ezt a fafajt.

Fehér fűz

(*Salix alba*)

Az arterek vízháztartásának romlása miatt sok helyen pusztulnak állományai, nemesített fajtái visszaszorították az alapfajt. A múltat idéző fejefas-üzemmódban kezelt botoló füzesek eltűnésben vannak, holott tájképi szerepük is kiemelkedő.

Rezgő nyár

(*Populus tremula*)

Hegy- és dombvidékeink jellemző pionír fafaja, fontos szerepe van az erodált, lepusztult talajok újraerdősülésében. Tarra vágott területeken tömegesen verődhet fel, ezért igyekeznek visszaszorítani. Elegáns megjelenésével növeli erdeink esztétikai értékét.

